

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۳	فصل اول: مبانی سواد اطلاعاتی
۳	مقدمه
۵	سواد سنتی و سواد اطلاعاتی
۶	تاریخچه سواد اطلاعاتی
۹	باسواد اطلاعاتی
۱۲	اهمیت سواد اطلاعاتی
۱۴	سواد اطلاعاتی برای جامعه
۱۵	سواد اطلاعاتی در زندگی تحصیلی
۱۷	انواع سواد و قابلیت‌های آن
۲۰	نتیجه‌گیری
۲۱	پرسش‌ها
۲۲	فصل دوم: نقش سواد اطلاعاتی در سیاست، اجتماع و آموزش
۲۲	مقدمه
۲۳	نگرش نوین به سواد اطلاعاتی
۲۴	عوامل مؤثر بر توسعه سواد اطلاعاتی
۲۵	۱. تحول مداوم فناوری
۲۵	۲. نگرش‌های نوین آموزشی
۲۵	۳. دگرگونی در منابع
۲۶	تأثیر سواد اطلاعاتی در ارتقای دموکراسی و برقراری توسعه
۲۶	سواد اطلاعاتی، استقلال و توسعه
۲۷	سواد اطلاعاتی، رسانه‌ها، احزاب سیاسی و توسعه

صفحه	عنوان
۲۷	سواد اطلاعاتی، حمایت از رشد و پیشرفت انسان و توسعه
۲۸	سواد اطلاعاتی، افزایش آگاهی عمومی و توسعه
۲۸	سواد اطلاعاتی، بهره‌مندی از قدرت اطلاعات و توسعه
۲۹	سواد اطلاعاتی، چندصدایی و توسعه
۲۹	سواد اطلاعاتی، استفاده از اطلاعات با کیفیت و توسعه
۳۰	سواد اطلاعاتی و حرفه کتابداری
۳۰	کسب سود اطلاعاتی از طریق کتابخانه‌ها
۳۲	نقش کتابخانه‌ها در گسترش سود اطلاعاتی
۳۲	کتابخانه‌های آموزشی
۳۳	کتابخانه‌های تخصصی
۳۳	کتابخانه‌های عمومی
۳۴	نتیجه‌گیری
۳۵	پرسش‌ها
۳۶	فصل سوم: مدل‌های سود اطلاعاتی
۳۶	مقدمه
۳۷	تعریف الگو/مدل
۳۸	خصوصیات الگو
۳۹	تفاوت الگو و مدل
۳۹	مدل در علم اطلاعات و دانش‌شناسی
۴۰	شرح روش‌های اطلاع‌یابی
۴۲	مدل بروس یا روش پدیده‌شناختی
۴۴	مدل ویلسون - کریکلاس یا جست‌وجوی اطلاعات
۴۶	مدل آیزنبرگ و برکویتز یا شش مهارت بزرگ سود اطلاعاتی
۴۷	مدل کولثاو یا مدل اطلاعات
۴۹	جنبه‌های متنوع مدل‌ها
۵۱	نتیجه‌گیری
۵۲	پرسش‌ها
۵۳	فصل چهارم: استانداردهای سود اطلاعاتی
۵۳	مقدمه

صفحه	عنوان
۵۴	مفهوم استاندارد
۵۵	استانداردهای سواد اطلاعاتی
۵۶	استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی
۵۶	استاندارد اول
۵۸	استاندارد دوم
۶۲	استاندارد سوم
۶۵	استاندارد چهارم
۶۷	استاندارد پنجم
۶۹	سنجش عملکرد سواد اطلاعاتی
۷۱	نتیجه‌گیری
۷۲	پرسش‌ها
۷۳	فصل پنجم: سواد اطلاعاتی در ایران
۷۳	مقدمه
۷۴	مفهوم جامعه اطلاعاتی
۷۶	مسائل اساسی جامعه اطلاعاتی در ایران
۷۸	فایده جامعه اطلاعاتی برای ایران
۸۰	نگرش نوین به زیرساخت‌های اطلاعاتی در ایران
۸۱	راهبرد دولت جمهوری اسلامی ایران در بنیاد جامعه اطلاعاتی
۸۲	سواد اطلاعاتی در ایران
۸۳	مشکلات آموزش سواد اطلاعاتی در ایران
۸۴	مشکلات کتابداران و کتابخانه‌ها در زمینه کسب سواد اطلاعاتی
۸۶	نقش سواد اطلاعاتی در فعالیت‌های پژوهشی کشور
۸۷	نتیجه‌گیری
۸۸	پرسش‌ها
۸۹	فصل ششم: آموزش سواد اطلاعاتی
۸۹	مقدمه
۹۰	موقعیت کتابخانه‌ها در سازمان دانشگاه
۹۱	عملکرد کتابخانه در عرصه یادگیری

صفحه	عنوان
۹۵	برداشت آموزشی از آموزش سواد اطلاعاتی
۹۵	مدل مثلث عملی آموزشی
۹۹	مدل ارتباطی آموزش
۱۰۳	آموزش سواد اطلاعاتی کاربردی توسط کتابخانه‌ها
۱۰۴	بررسی دوره آموزشی مبتنی بر مدل پویایی پودمانی
۱۰۶	نتیجه‌گیری
۱۱۵	پرسش‌ها
۱۱۶	فصل هفتم: کاربرد سواد اطلاعاتی
۱۱۶	مقدمه
۱۱۷	مهارت‌های اطلاع‌یابی
۱۱۸	انجام پژوهش
۱۲۰	جست‌وجو در کتابخانه
۱۲۱	جست‌وجو در پایگاه‌های اطلاعاتی
۱۲۲	جست‌وجوی ساده در پایگاه راهنمای دسترسی آزاد به مجلات (DOAJ)
۱۲۴	جست‌وجوی پیشرفته در پایگاه راهنمایی دسترسی آزاد به مجلات
۱۲۷	موتورهای کاوش
۱۲۷	جست‌وجو در موتور کاوش گوگل
۱۳۰	شاخص‌های جست‌وجو در موتور کاوش
۱۳۰	پیوندهای فرامتن
۱۳۱	عملگرهای کوتاه‌سازی
۱۳۱	عملگرهای مجاورت (هم‌جواری)
۱۳۲	جست‌وجوی عبارتی
۱۳۲	آگاهی‌رسانی جاری
۱۳۷	ابرموتورهای کاوش
۱۳۸	ارزیابی منابع
۱۳۸	آشنایی با معیارهای بیرونی
۱۳۸	آشنایی با معیارهای درونی
۱۴۰	رفتار اطلاع‌یابی در محیط‌های جدید جست‌وجو
۱۴۳	نتیجه‌گیری
۱۴۵	پرسش‌ها

صفحه	عنوان
۱۴۶	فصل هشتم: سازمان‌ها و مراکز بین‌المللی سواد اطلاعاتی
۱۴۶	مقدمه
۱۴۸	فدراسیون بین‌المللی انجمن‌ها و مؤسسه‌های کتابداری (ایفلا)
۱۵۰	بخش سواد اطلاعاتی ایفلا
۱۵۲	انجمن کتابخانه‌های تحقیقاتی و دانشگاهی
۱۵۲	سازمان یونسکو
۱۵۶	مرکز فرهنگی آسیایی-اقیانوسیه‌ای یونسکو (ACCU)
۱۵۹	بنیاد جهانی سوادآموزی
۱۶۰	بنیاد سوادآموزی جهان
۱۶۱	نتیجه‌گیری
۱۶۲	پرسش‌ها
۱۶۳	فهرست منابع
۱۶۳	منابع فارسی
۱۶۸	منابع لاتین

پیشگفتار

تحولات فناوری در طول دهه اخیر در کشور، فرایند سواد و آموزش آن را با دگرگونی‌های ژرفی مواجه ساخته است. در گذشته باسواد به شخصی اطلاق می‌شد که بتواند یک متن ساده و کوتاه را در زمینه زندگی روزمره بخواند، بنویسد، درک کند و از لحاظ عملی، فعالیت‌های مؤثر گروهی و اجتماعی داشته باشد. در سال‌های اخیر، بهره‌جویی از نقش نوین حوزه‌های اطلاعات و ارتباطات با توجه به فناوری‌های روز، در چهارچوب موضوعات کاربردی، به تغییر و تحول این مفهوم منتهی شده و تنوع راه‌های دسترسی به اطلاعات از طریق انواع فناوری‌ها و آشنایی با تحلیل و ارزیابی اطلاعات، به منزله پدیده کانونی سواد اطلاعاتی مورد توجه قرار گرفته است.

پیشینه کتابدار، دانش‌ورز و سنددار در عرصه خدمات، با مباحثی از کاربرد اطلاعات و آموزش استفاده‌کننده هم‌سنخی دارد. در این زمینه، شغل و حرفه کتابداری، با وظایفی از گردآوری، سازماندهی و اشاعه اطلاعات رویاروست که موضوع آموزش نیز در آن آمیخته و وظیفه‌ای والا برای کتابداران به همراه آورده است. بر این اساس، توجه فراگیری نظری و عملی سواد اطلاعاتی، از موضوعات قابل توجه آموزشی در عرصه دانشگاه‌های کشور و برای رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی محسوب می‌شود و نقش کتابداران در توسعه و تقویت سواد اطلاعاتی اعضا و استفاده‌کنندگان از کتابخانه، مراکز اسناد و آرشیوها، اهمیت زیادی دارد. ویژگی نوشته حاضر، نگاه توصیفی به سواد اطلاعاتی با مفهومی واقع‌گرایانه است و به همین دلیل سعی شده با زبانی ساده به موضوعات اساسی این مفهوم پرداخته شود. گستره مطالب و چندبعدی بودن نوشتار و منابع مورد استفاده، این

امکان را برای خواننده فراهم آورده تا درکی کلی و مفهومی درباره پدیده سواد اطلاعاتی حاصل کند؛ همچنین مثال‌های ملموس، خواننده را در شرایط بهتر درک موضوعات قرار می‌دهد.

این کتاب در هشت فصل تنظیم شده است. فصل‌های اول تا چهارم به مبانی، عوامل مؤثر، مدل‌ها و استانداردهای سواد اطلاعاتی پرداخته و چهارچوب مفاهیم را به انضمام موضوعات محیطی آن شرح می‌دهد. فصل پنجم به جامعه اطلاعاتی و سواد اطلاعاتی در ایران پرداخته و توصیفی از اهمیت این حوزه را دربرمی‌گیرد. فصل‌های ششم و هفتم به آموزش و کاربرد سواد اطلاعاتی، همراه با مثال‌هایی عملی اختصاص دارد. فصل آخر نیز به معرفی سازمان‌ها و مراکز بین‌المللی سواد اطلاعاتی پرداخته، به اهداف و وظایف این سازمان‌ها در ارتباط با سواد اطلاعاتی اشاره دارد. این کتاب می‌تواند برای دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، کارشناسی ارشد دوره‌های مختلف رشته‌های علوم تربیتی و مشاوره و همچنین برای محققان، مدیران و کارشناسان علاقه‌مند در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی مفید باشد.

در پایان، لازم است از سروران ارجمندی که در تهیه و تدوین این کتاب کمک‌های مؤثری کردند، تشکر و قدردانی شود. از جناب آقای دکتر عبدالرضا نوروزی چاکلی و سرکار خانم لیلا شرف به‌دلیل پیگیری و هماهنگی فعالیت‌های مربوط به بررسی و چاپ کتاب و از سرکار خانم‌ها اشرف بصیری، فرشته درخشان، معصومه علیانی و فریبا گودرزی، کتابداران محترم کتابخانه دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه اصفهان به‌دلیل مساعدت در تهیه مآخذ و منابع قدردانی و سپاسگزاری می‌شود. تذکر نکات سودمند صاحب‌نظران و بهره‌گیری از دیدگاه اندیشمندان محترم و خوانندگان اثر حاضر را مغتنم خواهیم شمرد.

زهره میرحسینی

z_mirhoseini@iau-tnb.ac.ir

احمد شعبانی

ahmadshabania@yahoo.com